

โปสเตอร์

การเสนอแนะแนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในสำหรับที่อยู่อาศัย
ขนาดเล็ก โดยใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน

กรณีศึกษา: โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี

A Design Guideline of Interior Space for a Small Housing Project in
Accordance to Universal Design Principles: A Case Study of Baan
Mankong Khao-noi, Pattaya, Chonburi

สุปัญญา วรรณสุข¹ และ ลลิต ฉายามิตร²

Supunya Wannasuk¹ and Lalit Chayamitr²

คณะสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

E-mail: tortaa_@hotmail.com¹, nut_arch08@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบบ้านพักอาศัย กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา เป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์และบันทึกภาพที่อยู่อาศัยโครงการบ้านมั่นคง เขาน้อย พัทยา ผลการสำรวจพบปัญหาของพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องต่อความต้องการของผู้สูงอายุ และปัญหาด้านความปลอดภัยในการใช้งาน จึงได้นำแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนมาเป็นกรอบในการออกแบบ เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการใช้งานได้สะดวก ปลอดภัย ลดอุบัติเหตุและมีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้งาน โดยมีการนำเสนอแบบจำลองสามมิติ ให้ผู้สูงอายุพิจารณาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปปรับใช้ต่อไป

Abstract

This article aims to study the design residential case studies Banmunkung Khaonoi Pattaya This article proposes a participatory qualitative research. The data collection was conducted through a non-participant observation, photography and in-depth interview. The researchers found problem areas that do not meet the needs of the residents and security in use. The concept of Design for All (AKA Universal Design) is a framework for the design solution, which are flexibility in use, simple and Intuitive use, tolerance for error, and size and space for approach and use. The three-dimensional presentation was delivered to the residents in inclusive solution for their home improvement in the near future.

คำสำคัญ (Keywords): พื้นที่ภายใน (Interior), ที่อยู่อาศัย (Habitat), การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

การเสนอแนะแนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในสำหรับที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก โดยใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน
กรณีศึกษา: โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
สุปัญญา วรรณสุข และ ลลิต ฉายามิตร

1. ที่มาและความสำคัญ

โครงการหมู่บ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา เป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ของ “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” (พอช.) ที่มีราคาประหยัด เพื่อบุคคลที่มีรายได้น้อย และเป็นบุคคลที่มาจากหลากหลายพื้นที่ในเขตเมือง พัทยา เช่น กลุ่มชุมชนบุกรุกที่สาธารณะ กลุ่มชุมชนบ้านเช่าที่หมดสัญญาเช่า เป็นต้น เนื่องจากเป็นโครงการสำหรับผู้มีรายได้น้อย ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณการปลูกสร้าง ส่งผลให้วัสดุบางอย่างต้องให้คนในชุมชนช่วยกันสร้างขึ้นมาเพื่อลดต้นทุน เช่น อิฐบล็อกสำหรับก่อผนัง เป็นต้น และยังส่งผลไปถึงพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน ทำให้มีขนาดที่ค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของผู้อยู่อาศัย ก็วัตรประจำวันของผู้อยู่อาศัยและสิ่งของเครื่องใช้ในแต่ละหลังคาเรือน

คณะผู้วิจัยจึงเห็นปัญหาและความสำคัญในการจัดพื้นที่ หรือออกแบบสภาพแวดล้อมภายในที่อยู่อาศัย เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยสามารถใช้งานพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยนำแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน มาเป็นกรอบแนวความคิดในการออกแบบพื้นที่ภายในของโครงการบ้านมั่นคงแห่งนี้

1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้อยู่อาศัยของคนในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย
- 2) เพื่อศึกษาความต้องการของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย
- 3) เพื่อสร้างกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชน
- 4) เพื่อให้การออกแบบของโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อยอยู่ภายใต้แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

1.2 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ได้มีการสำรวจพื้นที่บ้านของผู้พักอาศัยและสภาพแวดล้อมในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อยจำนวน 1 หลังคาเรือน โดยสังเกตบันทึกและสัมภาษณ์พฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยภายในบ้าน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) สำรวจพื้นที่บ้านพักผู้อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อยโดยบันทึกภาพถ่าย และวัดขนาดพื้นที่ภายในบ้านของผู้อยู่อาศัย
- 2) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัย
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลและนำมาออกแบบเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย
- 4) นำเสนอข้อมูลการออกแบบต่อเจ้าของบ้านที่ทำการออกแบบและคนในชุมชนเขาน้อย

1.3 ผลการเก็บข้อมูล

ผู้อยู่อาศัยมีสมาชิกภายในบ้าน 3 คน คือ ลูกตม อายุ 72 ปี (เจ้าของบ้าน) ภรรยาและลูกสาว จากการสังเกตบันทึกและสัมภาษณ์พฤติกรรมลูกตมปัจจุบันเกษียณการทำงานแล้ว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณพื้นที่นั่งเล่นชั้น 1 เป็นหลัก ภรรยาและลูกสาวตอนกลางวันจะออกไปทำงาน นอกบ้าน พื้นที่หลังบ้านถัดจากห้องนั่งเล่นจะเป็นครัว บริเวณชั้น 2 มีการแบ่งห้องนอนเป็น 2 ห้อง โดยภายในห้องนอนจะมีการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ไว้ชัดเจน ของใช้ที่ไม่ได้ใช้บ่อยจะมีการวางซ้อนกันพื้นที่ว่างมีขนาดค่อนข้างน้อยและเนื่องจากมีการกั้นผนังกลางบ้าน ทำให้การถ่ายเทของอากาศทำได้ไม่ดีนัก การแบ่งสัดส่วนห้องยังไม่ค่อยดีนักทำให้เสียพื้นที่การใช้สอยบางส่วน

1.4 หลักสำคัญของแนวความคิด Universal

Design

เนื่องจากโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ต้องการให้โครงการนี้เป็นหมู่บ้านมั่นคง ซึ่งทางคณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะมองเพียงมิติเดียวแค่ว่าในเรื่องของการมีที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่เราควรให้ความสำคัญในมิติอื่น ๆ ด้วย เช่น ความปลอดภัยในการใช้งาน ความสะดวกสบายในการอยู่อาศัย ตลอดจนถึงการอยู่อาศัยในอนาคต เมื่อผู้อยู่อาศัยมีอายุมากขึ้น ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็มากขึ้น เพื่อให้เป็นหมู่บ้านที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยนำการออกแบบเพื่อทุกคน มาเป็นกรอบแนวความคิดในการเสนอแนะแนวทางแก้ไข

1) มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์ (Equitable Use) ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเสมอภาค

2) มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน (Flexible in Use) มีการใช้พื้นที่ให้ปรับใช้ได้ในกิจกรรมที่หลากหลาย

3) ใช้งานสะดวกและปลอดภัย (Simple and Intuitive Use) ใช้งานง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ใช้มีความรู้ระดับใด

4) สื่อความหมายเป็นที่เข้าใจ (Perceptible Information) ควรมีสัญลักษณ์ที่สื่อให้คนพิการเข้าใจความหมายได้

5) การออกแบบที่ป้องกันการผิดพลาดได้ (Tolerance for Error) การออกแบบเพื่อลดอันตรายหรืออุบัติเหตุต่าง ๆ

6) ช่วยผ่อนแรงได้ (Low Physical Effort) การออกแบบให้สะดวกต่อการใช้งาน ไม่ต้องออกแรงมาก

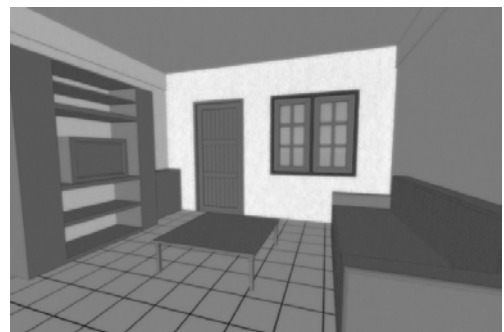
7) มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้ได้ (Size and Space for Approach and Use) มีขนาด และพื้นที่ใช้งานเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

2. ผลการออกแบบ

ในการออกแบบพื้นที่ภายในได้ใช้หลักการสำคัญของการออกแบบเพื่อทุกคน โดยมีการเสนอแนะ ดังนี้

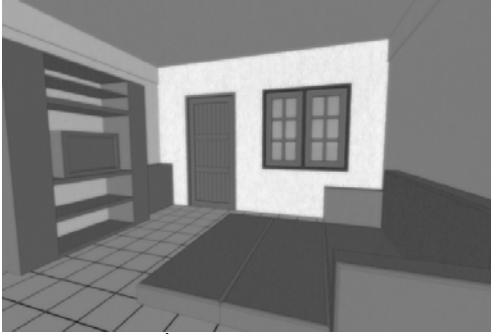
2.1 พื้นที่ห้องนั่งเล่น

การปรับเปลี่ยนพื้นที่ห้องนั่งเล่นชั้นล่าง โดยการเลือกใช้โซฟาเบส อาจจะจ้างทำราคาถูก ไม่มีเทคนิคที่ซับซ้อน นำเบาะวางซ้อนสามชั้นสามารถดึงออกมาปรับใช้เป็นทั้งโซฟานั่งเล่น หรือที่นอนได้ เพื่ออนาคตคุณลุงคุณตาและภรรยาไม่สามารถขึ้นชั้นสองได้สะดวก แล้วเพิ่มโต๊ะญี่ปุ่นไว้ทานอาหารหรือทำงาน เมื่อไม่ใช้ก็พับเก็บทำให้พื้นที่ห้องนั่งเล่นสามารถปรับการทำงานได้ตามความเหมาะสม

รูปที่ 1 การจัดวางเฟอร์นิเจอร์ห้องนั่งเล่น

การเสนอแนะแนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในสำหรับที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก โดยใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน
กรณีศึกษา: โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
สุปัญญา วรรณสุข และ ลลิต ฉายามิตร

รูปที่ 2 การใช้งานโซฟาเบด

รูปที่ 3 ลักษณะราวจับและพื้นที่เก็บของ

2.2 ราวจับบันไดและที่เก็บของ

เพิ่มราวจับด้านที่ติดกับผนังเนื่องจากราวจับเดิมทำติดกับแนวคานมากเกินไปทำให้การจับยึดทำได้ลำบาก พร้อมทั้งทำช่องเก็บของใต้ราวจับเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการวางของใช้ขนาดเล็กได้

2.3 ลูกบิดประตู

เปลี่ยนลูกบิดประตูเป็นแบบเขาควางเพื่อในอนาคต ทำให้ไม่ต้องอาศัยแรงบิดมาก อาจเปลี่ยนภายหลังเมื่อถึงเวลาต้องใช้ หรือเสนอแนะกับคนในชุมชนหลังอื่น ๆ ที่กำลังปลูกสร้าง

รูปที่ 4 ลักษณะลูกบิดประตู

2.4 พื้นที่บ้านไค

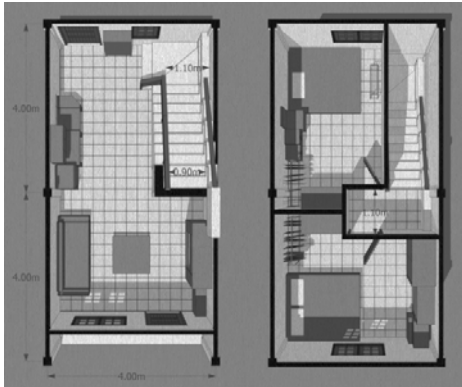
เนื่องจากขนาดบ้านมีขนาดที่ค่อนข้างเล็ก ความชันของบันไดจึงมีความลาดชันมากกว่ามาตรฐานเล็กน้อย ควรติดแถบกันลื่นที่จุ่มกบันได เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ และควรติดที่บริเวณพื้นห้องน้ำด้วย

รูปที่ 5 แถบกันลื่นและลักษณะการติดตั้ง

2.5 การปรับพื้นที่และการจัดวางเฟอร์นิเจอร์

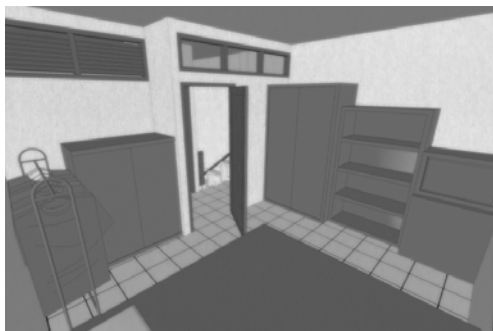
ปรับพื้นที่การแบ่งห้องบริเวณชั้น 2 ใหม่ เพื่อให้การจัดวางเฟอร์นิเจอร์ทำได้อย่างเป็นระเบียบและมีพื้นที่ในการใช้งานที่เหมาะสม อาจเป็นแบบเสนอแนะให้คนในชุมชนหลังอื่น ๆ

รูปที่ 6 ลักษณะการแบ่งห้องและการจัดวางเฟอร์นิเจอร์

2.6 การเพิ่มทางระบายอากาศระหว่างห้อง

เนื่องจากตัวบ้านบริเวณชั้น 2 มีการแบ่งห้องภายในตัวบ้าน ทำให้การถ่ายเทของอากาศภายในห้องนอนไม่ดี และแสงไม่สามารถส่องสว่างถึงบริเวณบันไดได้ จึงควรมีการติดตั้งระบายอากาศบริเวณเหนือศีรษะระหว่างผนังกันห้อง เพื่อให้การถ่ายเทอากาศภายในบ้านดีขึ้น และควรติดตั้งช่องแสงบริเวณเหนือศีรษะผนังกันห้องที่อยู่ใกล้บันได เพื่อให้บริเวณบันไดมีแสงสว่างเพียงพอทำให้ลดอุบัติเหตุ

รูปที่ 7 ลักษณะการเพิ่มช่องแสงและช่องระบายอากาศห้องนอนด้านหน้า

รูปที่ 8 ลักษณะการเพิ่มช่องแสงและช่องระบายอากาศห้องนอนด้านหลัง

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 นำปัญหาของโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อยมาแก้ไขให้ดีขึ้น
- 3.2 เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย ได้ใช้พื้นที่ภายในที่อยู่อาศัยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- 3.3 เพื่อให้โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อยเป็นชุมชนตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ
- 3.4 คนในชุมชนสามารถอยู่อาศัยภายในบ้านได้อย่างมีความสุข จากการเอาหลักการออกแบบเพื่อทุกคน(Universal Design) มาใช้

4. บทสรุป

ในการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ ได้มีการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพื้นที่ภายในบ้านให้คนในชุมชนสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขมากขึ้น โดยมีการนำแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน มาปรับใช้ให้เหมาะสม โดยในขั้นตอนสุดท้าย มีการนำเสนอแบบให้คนในชุมชนได้พิจารณาว่าเหมาะสมและเป็นไปได้หรือไม่ ซึ่งคนในชุมชนค่อนข้างเห็นด้วยและชอบแบบที่นำเสนอไปและได้รับแบบไปเพื่อเป็นแนวทางในการปรับใช้กับบ้านหลังอื่นๆ ต่อไป

การเสนอแนะแนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในสำหรับที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก โดยใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน
กรณีศึกษา: โครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
สุปัญญา วรรณสุข และ ลลิต ฉายามิตร

แต่ก็ยังไม่สามารถชี้วัดความสำเร็จได้อย่างชัดเจน เพราะขณะนี้คนในชุมชนยังไม่ได้มีการนำแบบดังกล่าวไปใช้ในตอนนี้ จึงอาจต้องมีการสรุปผลอีกครั้งหนึ่งเมื่อคนในชุมชนได้นำแบบที่เสนอแนะไปปรับใช้จริงเพื่อจะสามารถสรุปผลที่ชัดเจนในครั้งต่อไป

รายการอ้างอิง

ตัวอย่างที่ดีในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน “สำหรับคนพิการและคนทุพพลภาพ” (2555), หน้า 17-24.
สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร. (2556). *สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคนในสังคม* (พิมพ์ครั้งแรก).

หน่วยปฏิบัติการวิจัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนพิการ, (2555), หน้า 3-5.
รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 (2550). สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2552, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/rep_older50.pdf
Universal Design. (2008). สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.thaimarketonline.net/2008/03/universal-design.html>
Universal Design งานออกแบบเพื่อทุกคน. (2008). สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2552, จาก <http://wwisartsakul.wordpress.com>

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ใช้สอยภายในโครงการบ้านมั่นคงเพื่อ
รองรับการเปิดธุรกิจร้านนวดแผนไทย
กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
Recomending Guideline for Adjustment of Utilization Area within Ban
Mankong Community to Support for Thai Massage Business Venture.
Case Study: Ban Mankong Kaonoi, Pattaya, Chonburi Province.

สุวสา ปรียาโชติ¹ และ จีรนนท์ พงษ์ไพโรจน์²
Sukawasa Preyachont¹ and Jeranan Pongphairoj²

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
E-mail: kevwkevw@gmail.com¹, takoon_nori@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนองานวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม จากการลงสำรวจพื้นที่พักอาศัยภายในชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี ที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ไม่มียุทธศาสตร์ภายในเมืองพัทยามารวมกันเป็นชุมชน จากการสำรวจครั้งนี้ทำให้เห็นถึงปัญหาในแง่ของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านที่ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการใช้งานพื้นที่ภายในของแต่ละครอบครัวภายในชุมชน จากครอบครัวที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล ร่วมพูดคุยถึงปัญหา และความต้องการในการจัดสรรพื้นที่ภายในบ้าน ทำให้ทราบถึงความต้องการที่จะประกอบกิจการนวดแผนไทยภายในบ้าน และยังสามารถปรับให้พื้นที่ภายในบ้านให้ใช้สอยได้หลายรูปแบบในพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ภายในที่มีน้อย โดยที่ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนมาใช้ร่วมกับงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อความสะดวก ปลอดภัย และยังคงคำนึงถึงการใช้งานในอนาคตอีกด้วย

Abstract

This essay represents a qualitative action research which is based on a survey in dwelling area of Baan Mankong Kaonoi Community, Pattaya, Chonburi province. This community is originated from people in Pattaya who have no place to live. From the survey, it is found that there were problems with dwelling area of each household which was not designed to support the utilization of each family within the community. The researcher collected data from discussion with a family in the community concerning their problems and needs to rearrange the dwelling area so they can start Thai massage business within their own house, while being able to utilize the same dwelling area for other purposes of living due to their lack of space. The researcher

used the concept “Universal Design” in this research in order to have utilization that is convenience, safe, and includes future utilization also.

คำสำคัญ (Keywords): นวดแผนไทย (Thai Massage), การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design), การจัดสรรพื้นที่ภายใน (Rearrange the Dwelling Area)

1. ที่มาและความสำคัญ

ตามที่ รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย และสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยแก่คนจนในเมืองที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองโดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่อาศัยกระจัดกระจายอยู่นอกชุมชน ผู้อยู่อาศัยในบ้านเช่า บ้านพักตามโรงงาน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยต่ำกว่ามาตรฐาน ขาดบริการพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ปัจจุบันชุมชนแออัดรวมทั้งชุมชนผู้มีรายได้น้อยต่างประสบปัญหาหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และพบว่า หลายชุมชนมีการอยู่อาศัยแบบบุกรุกที่ดินของรัฐ วัด หรือเอกชน เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้ต่างประสบปัญหาไล่ที่ในระดับต่าง ๆ หรือกำลังจะหมดสัญญาเช่า ทำให้ขาดความมั่นคงในการอยู่อาศัย การเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้จัดทำและนำเสนอแนวทางและโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้น้อยทำให้เกิดโครงการพัฒนาความมั่นคงที่อยู่อาศัยคนจนในชุมชนแออัด “บ้านมั่นคง” ขึ้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2557)

คณะผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาที่ชุมชนหมู่บ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี โดยเป็นการรวมกลุ่มกันของหลาย ๆ ชุมชนภายในจังหวัดชลบุรี ที่ประสบปัญหาการไล่ที่หรือกำลังจะหมดสัญญาเช่าภายในพื้นที่เดิมที่เคยอยู่อาศัยภายในโครงการเป็นบ้านจัดสรรขนาดเล็ก 2 ชั้น ทั้งหมดกว่า 300 ครัวเรือน และกำหนดระยะเวลาผ่อนภายใน 30 ปี

จากที่กล่าวมาเป็นปัจจัยที่ทำให้ภายในชุมชนนั้นมีความหลากหลายของ เพศ วัย อาชีพ และอื่น ๆ ที่ทำให้ความต้องการในการใช้พื้นที่ภายในบ้านของแต่ละหลังนั้นต่างกันออกไป ซึ่งเกิดข้อจำกัดต่าง ๆ เนื่องจากงบประมาณที่มีจำกัด แต่ต้องรองรับความต้องการในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนเป็นอันดับแรก จึงทำให้เกิดแบบกลางมาตรฐานขึ้นมาในการก่อสร้าง ซึ่งแบบกลางที่เกิดขึ้นก็ได้เป็นแบบที่ทุกครอบครัวจะสามารถใช้สอยพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ อาจมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้นที่ทำให้แต่ละบ้านต้องมาปรับปรุงกันภายหลังเมื่อย้ายเข้ามาอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยนี้ไม่เกิดความเท่าเทียม และจากรยะเวลาของการผ่อนกินเวลาถึง 30 ปี ก็เป็นอีกหนึ่งข้อจำกัดที่เกิดขึ้นกล่าวคือ การออกแบบกลางของโครงการนี้ ไม่ได้คำนึงถึงการใช้งานในอนาคตว่าผู้อยู่อาศัยจะต้องแก่เฒ่า แต่เน้นไปที่การแก้ปัญหาของการไม่มีที่อยู่อาศัยที่เป็นปัญหาอันดับแรกที่ทุกครัวเรือนประสบปัญหาเหมือนกัน

คณะผู้วิจัยจึงนำปัญหานี้มาปรับปรุงแก้ไข โดยใช้หลักแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน โดยยกตัวอย่างเป็นผู้อาศัยที่จะเปิดธุรกิจร้านนวดแผนไทยภายในที่อยู่อาศัยของตน ที่ประสบกับปัญหาของพื้นที่ภายในไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการประกอบกิจการภายในบ้าน และยังคำนึงถึงในอนาคตที่เจ้าของบ้านอาจเกิดอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย หรือรวมไปถึงกรณีของอายุที่มากขึ้น ไม่สามารถดำรงชีวิตได้สะดวกเหมือนในปัจจุบันที่เป็นอยู่

1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นภายในร้านนวดแผนไทยจากผู้ประกอบการอาชีพจริง
- 2) เพื่อเป็นการออกแบบพื้นที่ภายในให้รองรับการใช้งานทั้งในปัจจุบันและอนาคตของเจ้าของบ้านที่มีความต้องการใช้พื้นที่ภายในที่มากขึ้น
- 3) เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ หรือปรับปรุงพื้นที่ให้รองรับการใช้งานในการประกอบอาชีพนวดแผนไทย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยได้ลงสำรวจสภาพพื้นที่ของโครงการบ้านที่เป็นการศึกษา และยังมี การสัมภาษณ์ถึงชีวิตความเป็นอยู่ อุปสรรค ปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง ภายในโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี

- 1) ถ่ายภาพและเก็บข้อมูลจากสถานที่จริงโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
- 2) สัมภาษณ์เจ้าของบ้านในเรื่องการประกอบอาชีพการนวดแผนไทย

3) สัมภาษณ์เจ้าของบ้านในเรื่องความต้องการในการใช้พื้นที่แต่ละส่วนภายในบ้านที่ต้องการ

4) วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อหาแนวทางการออกแบบ

5) ทำแบบร่างเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบพื้นที่ภายในบ้านให้รองรับการประกอบกิจการและการอยู่อาศัย

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสังเกต (พฤติกรรม)
- 2) แบบสัมภาษณ์ (พฤติกรรมประกอบการอาชีพ ความต้องการต่าง ๆ ภายในบ้าน)
- 3) การถ่ายภาพ (พฤติกรรมสภาพที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมโดยรอบ)
- 4) แบบแปลนของที่พักอาศัย

รูปที่ 1 ร่วมพูดคุยกับชาวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง

รูปที่ 2 สำรวจสภาพพื้นที่ของโครงการ

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ใช้สอยภายในโครงการบ้านมั่นคงเพื่อรองรับการเปิดธุรกิจร้านนวดแผนไทย
กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
สุชวสา ปรียาโชติ และ จิรนนท์ พงษ์ไพโรจน์

1.4 กรอบแนวคิด

หลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) ประกอบด้วยหลักสำคัญ 7 ประการ คือ

1) ความเสมอภาค (Fairness) ทุกคนในสังคมสามารถใช้งานได้อย่างเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ

2) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ใช้งานได้ทั้งกับผู้ที่ถนัดซ้ายและขวา หรือปรับความสูงต่ำให้ขึ้นลงได้ตามความสูงของผู้ใช้

3) ความเรียบง่ายและเข้าใจได้ดี (Simplicity) เช่น มีภาพ คำอธิบาย หรือสัญลักษณ์สากลสำหรับคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะมีความรู้ระดับไหน อ่านหนังสือออกหรือไม่

4) ความเข้าใจง่าย (Understanding) มีข้อมูลคำอธิบายหรือรูปภาพประกอบการใช้งานที่เพียงพอ

5) มีความปลอดภัยขณะใช้งาน (Safety) ทนทานต่อการใช้งานที่ผิดพลาด

6) ทนแรง (Energy conservation) สะดวกทำให้ไม่ต้องออกแรงมาก

7) มีขนาด-สถานที่ที่เหมาะสม (Space) และใช้งานในเชิงปฏิบัติได้โดยการออกแบบคิดเพื่อสำหรับคนร่างกายใหญ่โต คนที่เคลื่อนไหวร่างกายยาก (มูลนิธิโลกสีเขียว, 2555)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงภายในร้านนวดแผนไทย

2) ได้พื้นที่ภายในที่รองรับการใช้งานแก่เจ้าของบ้านภายในปัจจุบันและอนาคต

3) ได้แนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในที่รองรับการใช้งานในการประกอบอาชีพนวดแผนไทย

4) บุคคลที่ได้ศึกษาจากบทความนี้จะได้รับความรู้ และแนวทางการออกแบบพื้นที่ภายในเพื่อการประกอบอาชีพนวดแผนไทยภายในที่พักอาศัย

1.6 ผลการเก็บข้อมูล

จากกรณีศึกษาที่ทางคณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลบ้านยังสร้างไม่เสร็จเรียบร้อย จึงทำให้เก็บข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก

1.6.1 ผู้ใช้งาน

1) เจ้าของบ้าน (ประกอบอาชีพนวดแผนไทย)

2) หลานชาย (กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษา)

1.6.2 ความต้องการในการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ

1) บรรยากาศของบ้านต้องโปร่งโล่ง ไม้มีดทับ

2) ทางเข้าบ้านต้องการเป็นประตูบานเฟี้ยม

3) ที่บริเวณชั้น 2 ต้องการเป็นห้องนอน 2 ห้องนอน

4) งบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับที่สามารถจ่ายได้

5) เฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่นำมาจากที่เดิมที่เคยอยู่อาศัย

6) พื้นที่ครัวไม่ต้องใหญ่หรือมีอุปกรณ์อะไรมากมาย

7) เปิดร้านนวดแผนไทยภายในบ้านที่บริเวณชั้น 1

8) ต้องการพื้นที่พักผ่อนของลูกคำรวมกับพื้นที่นั่งเล่น

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รวบรวมมาทั้งหมดจะนำมาวิเคราะห์และสร้างเป็นประเด็นหลัก ๆ เพื่อนำมาสู่การทำแบบจำลองที่จะใช้เป็นแนวทางการเสนอแนะแนวทางการออกแบบพื้นที่ให้รองรับการประกอบอาชีพพวคนวดแผนไทย

1.7.1 ผู้ใช้งาน

ภายในบ้านจะมีผู้ใช้งานทั้งหมด 2 คน คือ เจ้าของบ้าน และหลานชายโดยที่เจ้าของบ้านจะเป็นผู้ใช้พื้นที่ภายในบ้านทั้งวันเนื่องจากประกอบอาชีพภายในบ้าน ส่วนหลานชายนั้นในช่วงเช้าถึงเย็นจะออกไปเรียนหนังสือ และหลังจากเลิกเรียนถึงจะได้กลับมาใช้พื้นที่ภายในบ้าน

1.7.2 ความต้องการในการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ

จากการสัมภาษณ์ถึงความต้องการต่าง ๆ แยกออกมาเป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

- 1) มีการประกอบอาชีพภายในบ้านและอยู่อาศัยไปพร้อมกัน
- 2) เฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่เน้นการนำของเดิมที่มีอยู่อาศัยมาใช้
- 3) การออกแบบสิ่งใหม่เข้าไปภายในพื้นที่ต้องมีประโยชน์ใช้งานได้จริงไม่สิ้นเปลือง
- 4) พื้นที่ภายในบ้านสามารถปรับใช้ร่วมกันเนื่องจากมีพื้นที่ที่จำกัด

2. ผลการออกแบบ

มีการปรับพื้นที่ภายในเดิมในรองรับการประกอบธุรกิจนวดแผนไทยภายในบ้านและปรับพื้นที่ให้สามารถรองรับการใช้งานภายในอนาคตที่เจ้าของบ้านจะมีอายุเพิ่มมากขึ้น สภาพร่างกาย

ไม่ได้แข็งแรงเหมือนกับปัจจุบัน โดยจัดสรรพื้นที่ที่มีอยู่ให้สามารถปรับใช้ได้ทั้งการประกอบอาชีพและให้อยู่อาศัยภายในพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากพื้นที่ที่เดิมนั้นมีอยู่ไม่เพียงพอที่จะรองรับการใช้งานแต่ละอย่างที่บ้านต้องการได้ทั้งหมด โดยจัดพื้นที่ในการนวดแผนไทย พักคอย และนั่งเล่นให้อยู่ในส่วนเดียวกัน เลือกใช้เฟอร์นิเจอร์ที่สามารถพับเก็บหรือเคลื่อนย้ายได้เพื่อความสะดวกในการปรับพื้นที่เพื่อใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ และปรับประตูห้องน้ำให้เป็นบานเลื่อนเพื่อการเพิ่มพื้นที่ใช้สอยภายในห้องน้ำ และยังเป็นการคำนึงไปถึงในอนาคตที่ผู้อยู่อาศัยอาจเจ็บป่วยต้องใช้รถเข็นจะได้เข้าห้องน้ำได้สะดวก และในส่วนของบันไดปรับให้มีราวจับเพื่อความปลอดภัยในการขึ้นบันไดทั้งในปัจจุบันและอนาคตของผู้อยู่อาศัย

3. การอภิปรายและวิเคราะห์ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ได้ทำการสำรวจจากพื้นที่จริง ซึ่งทำให้เราให้เห็นสภาพจริงของพื้นที่ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการแก้ปัญหาในเรื่องไม่มีที่อยู่อาศัยของคนที่มีรายได้น้อยก่อนเป็นอันดับแรก จึงทำให้พื้นที่ภายในไม่ได้รับรองรับการใช้งานที่จะเกิดขึ้นจริงเมื่อผู้อยู่อาศัยย้ายเข้า จึงทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ ขึ้น จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้เจ้าของบ้านจะประกอบอาชีพพวคนวดแผนไทย และต้องการประกอบธุรกิจเองภายในบ้าน ซึ่งพื้นที่เดิมไม่ได้ทำมาเพื่อรองรับเราจึงต้องหาแนวทางแก้ไขในการปรับปรุง ให้สามารถประกอบอาชีพและพักอาศัยได้ ซึ่งยังคำนึงถึงจากใช้งานในอนาคตที่เจ้าของบ้านจะมีอายุที่เพิ่มขึ้น และเกิดการเจ็บป่วยไม่ว่าจะเป็นแบบชั่วคราวหรือถาวรอีกด้วย

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ใช้สอยภายในโครงการบ้านมั่นคงเพื่อรองรับการเปิดธุรกิจร้านนวดแผนไทย
กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทธยา จ.ชลบุรี
สุชวสา ปรียาโชติ และ จิรนนท์ พงษ์ไพโรจน์

3.1 การจัดพื้นที่การใช้งาน

นำความต้องการในการใช้พื้นที่ต่าง ๆ ภายในบ้านมาวิเคราะห์ว่าพื้นที่ส่วนใดสามารถปรับใช้ร่วมกันได้เนื่องจากประเด็นปัญหาพื้นที่ภายในบ้านมีจำกัด ไม่สามารถแยกการใช้พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้

จัดให้พื้นที่ประกอบอาชีพนวดแผนไทย พื้นที่นั่งพักคอย และพื้นที่นั่งเล่นให้เป็นส่วนเดียวกันเนื่องจากการใช้งานมีความใกล้เคียง และควรอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้กัน

3.2 การจัดวางผัง

การจัดวางผังเน้นวางเครื่องเรือนให้ชิดกับแนวผนังของตัวบ้านพื้นที่เหลือพื้นที่ในการเดินและทำกิจกรรมอื่นๆ ให้ได้มากที่สุด และในส่วนของพื้นที่ที่ต้องการจะแบ่งเป็นส่วนอื่นจะวางผังโดยใช้เครื่องเรือนเป็นตัวแยกส่วนของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อการประหยัดพื้นที่และงบประมาณในการตกแต่งบ้าน

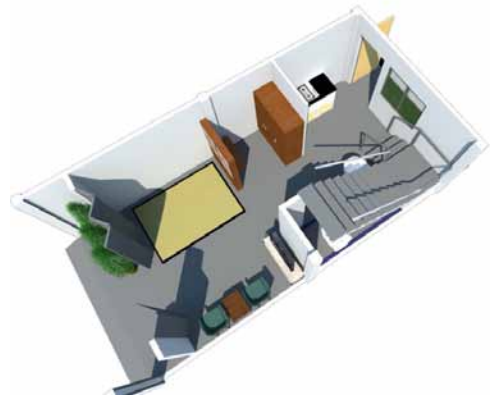
การเลือกใช้เครื่องเรือน จะเลือกเครื่องเรือนที่สามารถปรับรูปแบบพับเก็บได้ มีน้ำหนักเบาเพื่อให้พับเก็บเมื่อไม่ได้ใช้งาน และโยกย้ายไปยังที่อื่นได้ ซึ่งจะมีพื้นที่ใช้งานเพิ่มมากขึ้น และปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้สะดวกอีกด้วย

3.3 การใช้งานในอนาคต

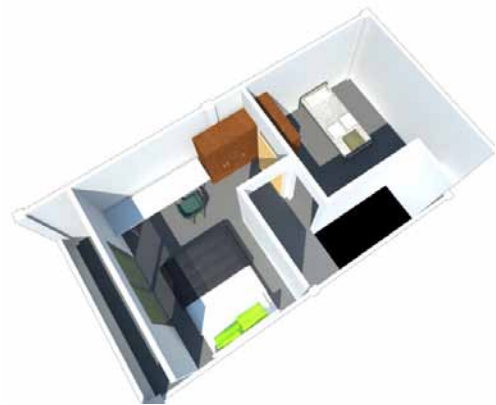
การปรับพื้นที่ภายในบ้านโดยใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ในแง่มุมมองที่คำนึงถึงความแข็งแรงของสุขภาพ ร่างกาย และอายุที่เพิ่มมากขึ้นของเจ้าของบ้านในอนาคต ด้วยการจัดพื้นที่ การวางผัง และปรับอุปกรณ์เดิมที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้สะดวกทั้งในปัจจุบันและอนาคต

รูปที่ 3 การจัดวางผังพื้นที่ชั้น 1 และชั้น 2

รูปที่ 4 รูปแบบภายในชั้น 1

รูปที่ 5 รูปแบบภายในชั้น 2

1) ทางเดินภายในบ้านมีขนาดความกว้างอย่างน้อย 1.00 เมตรเพื่อการเดินที่สะดวกและสามารถเซ็นให้รถเข็น (Wheel chair) ผ่านไปได้

2) ประตูห้องน้ำปรับให้เป็นบานเลื่อนเพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งานภายในห้องน้ำ และยังสามารถใช้งานได้สะดวกในขนาดที่เจ้าของบ้านอาจต้องใช้รถเข็นในการดำรงชีวิต และสะดวกต่อผู้ดูแลที่คอยให้การช่วยเหลือ

3) รววจับบันได เพิ่มให้มีราวจับบันไดขึ้นมาเพื่อความปลอดภัย และความมั่นคงในการเดินขึ้นลงระหว่างชั้นบนและชั้นล่าง

รูปที่ 6 เพิ่มราวจับทางขึ้นบันไดออกแบบโดยคำนึงถึงการใช้งานในอนาคต

รายการอ้างอิง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2557). *ที่มาของบ้านมั่นคง*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2557, จาก <http://www.codi.or.th/index.php/about-baanMankong-project/175-2013-06-15-10-58-58/2770-2013-06-16-12-53-21>

มูลนิธิโลกสีเขียว. (2555). *Universal design*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2557, จาก <http://www.greenworld.or.th/library/environment-vocabulary/2014>

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ภายในบ้านเพื่อคุณภาพ

การประกอบธุรกิจในที่พักอาศัยขนาดเล็ก

กรณีศึกษา ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี

A Design Guideline for Home Modification of Home-based Food

Business in a Small House: A Case Study of Baan Mankong

Khao-noi community, Pattaya, Chonburi

จิตรา มีทองคำ¹ และ ดวงฤทัย ตีสุข²

Jittra Meethongkham¹ and Duangruthai Teesuk²

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

E-mail: Jittra_c@hotmail.com¹, mainywer@hotmail.com²

บทคัดย่อ

การศึกษากการออกแบบภายในพื้นที่บ้านพักอาศัยในงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษา 2 ส่วน ส่วนแรกคือทำการศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยภายในบ้าน การศึกษาข้อมูลส่วนที่ 1 ได้ทำการสำรวจกลุ่มบ้านตัวอย่างที่ประกอบธุรกิจในที่พักอาศัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่าง 2 คน โดยศึกษาข้อมูล 3 ส่วนดังนี้ 1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้อยู่อาศัย 2. ความต้องการของผู้อยู่อาศัย 3. ปัญหาการใช้งานของผู้อยู่อาศัย ส่วนที่ 2 ทำการศึกษาหลักแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) โดยยึดหลักที่สอดคล้องกับการออกแบบ 5 ประการ ได้แก่ 1. มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์ 2. ใช้งานสะดวก ปลอดภัย 3. การออกแบบที่ป้องกันความผิดพลาดได้ 4. ช่วยผ่อนแรงได้ 5. มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้งานได้ ผลจากการศึกษา พบว่า การออกแบบพื้นที่พักอาศัยขนาดเล็กที่มีการซ้อนทับกันระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ประกอบอาหาร สามารถออกแบบปรับปรุงโดยใช้หลักการออกแบบ 5 ประการ ในการใช้พื้นที่การประกอบอาหารร่วมกับการอยู่อาศัยได้ โดยมีการจัดพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนเพื่อการใช้งานสะดวก การบรรจอาหารสามารถปรับได้โดยใช้หลักความยืดหยุ่นของพื้นที่ใช้สอยในการใช้เครื่องเรือนแบบพับเก็บได้โดยสามารถลดข้อจำกัดเชิงพื้นที่และเพิ่มสุขลักษณะที่ดีในการประกอบอาหารเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายในครัวเรือน ผลของการวิจัยสรุปว่า ในการศึกษาแนวทางในการออกแบบพื้นที่ภายในบ้านพักอาศัยเพื่อคุณภาพในการประกอบธุรกิจนั้น สามารถนำมาปรับใช้ในการออกแบบบ้านของคนในชุมชนที่ประกอบธุรกิจในครัวเรือนและเป็นการสร้างองค์ความรู้ต่อคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

Abstract

The interior housing area in this research, a study 2 parts is 1. Sequencing and explore the physical environment and behavior of the residents home Study the 1 did a survey group home samples that engages in the housing The interview in the field data collection from the 2 people by data 3 parts as 1. Basic information of residents 2. The needs of the residents 3. The use of residents Part 2 study concepts design for all (Universal Design) based on consistent with the design 5 reasons 1 have equality in utilization 2 easy usage Safe 3 protection design mistakes 4 help labor has 5 area and suitable size to access and use, the study found Design of small residential area with overlapping between the residential area and the area contains food Can be designed to improve using design of 5 reasons Using space combining with living By the 2 area into parts to use convenient, the food container can be adjusted by The flexibility of living space in the use of furniture folding

Could reduce the limitation of space and increase good hygiene in cooking, in order to meet the demand that a variety of household, the result of the research concluded that In the study of space design house to quality in business Can be applied to the design of the community that engages in the household And to create knowledge for the community to contribute to the development of quality of life and well-being Could reduce the limitation of space and increase good hygiene in cooking, in order to meet the demand of the variety in the household.

คำสำคัญ (Keywords): การออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design), ความต้องการเชิงพื้นที่ (Spatial Needs), ข้อจำกัดเชิงพื้นที่ (Space Limitation), ความต้องการในครัวเรือน (Needs in the Household)

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โครงการหมู่บ้านมั่นคง ชุมชนเขาน้อย เป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยของ “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” (พอช.) ทำให้รูปแบบการออกแบบผังชุมชนมีการเน้นปริมาณจำนวนยูนิตของหลังคาเรือน ส่งผลให้บ้านพักอาศัยมีพื้นที่ที่ค่อนข้างจำกัดอีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองต่อครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ และมีรูปแบบการใช้งานที่หลากหลาย ทั้งการอยู่อาศัยพักผ่อนและทำการประกอบอาชีพภายในบ้านพักอาศัย อีกทั้งเจ้าของบ้านยังขาดความเข้าใจในการ

จัดสรรพื้นที่ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการใช้งาน ซึ่งการออกแบบนี้ได้คำนึงถึง 4 ประการคือ ประการแรก กระบวนการการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม โดยให้เจ้าของบ้านมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านพักอาศัยของตน ประการที่สอง คือการออกแบบบ้านพักอาศัยที่ยกระดับวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพของผู้อยู่อาศัย ในที่นี้คือการออกแบบเครื่องเรือนที่ใช้สอยในการประกอบกรบรจุกณ์ท์ ที่จากเดิมคือการทำกรบรจุกณ์ท์บนพื้น ประการที่สาม คือการจัดสรรพื้นที่ภายในบ้านให้สามารถปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการใช้งาน

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ภายในบ้านเพื่อคุณภาพการประกอบธุรกิจในที่พักอาศัยขนาดเล็ก
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
จิตรา มีทองคำ และ ดวงฤทัย ตีสุข

ที่เพิ่มขึ้นได้ ประการสุดท้าย คือในการออกแบบ
ทุกประการที่กล่าวมาต้องคำนึงถึงหลักแนวคิด
การออกแบบเพื่อทุกคน นำมาปรับใช้ได้อย่าง
เหมาะสม

การออกแบบภายในบ้านพักอาศัยเพื่อ
การประกอบอาชีพธุรกิจ จึงต้องคำนึงถึงรูป
แบบการใช้งาน ที่สามารถปรับขยายขนาดเพื่อ
รองรับกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้การประกอบ
อาชีพที่มีสุขลักษณะที่ดี และเพิ่มพื้นที่ใช้สอย
ในกิจกรรมอื่นๆ โดยการออกแบบในส่วนต่าง ๆ
ภายในบ้านผู้วิจัยได้คำนึงถึงแนวคิดการออกแบบ
เพื่อทุกคน (Universal Design) เพื่อให้การ
ออกแบบภายในบ้าน เป็นการออกแบบที่สมบูรณ์
และมั่นคงสำหรับผู้อยู่อาศัย สัมกับชื่อหมู่บ้าน
มั่นคงแห่งนี้

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างกระบวนการการออกแบบ
อย่างมีส่วนร่วม
- 2) เพื่อศึกษาถึงความต้องการที่สอดคล้อง
กับผู้อยู่อาศัย
- 3) เพื่อนำหลักแนวคิดการออกแบบเพื่อ
ทุกคน (Universal Design) นำมาปรับใช้ได้อย่าง
เหมาะสม
- 4) เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ทาง
ด้านสถาปัตยกรรมภายใน และแลกเปลี่ยนความ
คิดเห็นในชุมชนบ้านมั่นคง

1.3 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการ
ลงพื้นที่สำรวจลักษณะทางกายภาพบ้านพักอาศัย
และสภาพแวดล้อมของชุมชน และศึกษาพฤติ-
กรรมการใช้งานภายในบ้าน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) การลงพื้นที่สำรวจรูปแบบที่พักอาศัย
ร่วมกับผู้ใช้งานและเจ้าหน้าที่ภายในชุมชนและ
ทำการวัดขนาดพื้นที่ตัวบ้าน
- 2) การเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรมจากการ
สัมภาษณ์ และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
- 3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอแนะ
แนวทางการออกแบบ
- 4) นำแบบร่างเสนอต่อเจ้าของบ้าน และ
คนในชุมชน

1.4 กลุ่มตัวอย่าง

จากที่ได้มีการสำรวจลงพื้นที่ ชุมชนบ้าน
มั่นคง เป็นจำนวน 2 หลัง ซึ่งมีความแตกต่างกัน
ด้านพื้นที่การใช้งาน ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิเคราะห์
และเสนอแนะการออกแบบ จำนวน 1 หลังภายใน
หมู่บ้านมั่นคง ชุมชนเขาน้อย

1.5 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบ
สัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อ
เก็บข้อมูลของผู้อยู่อาศัย โดยสามารถแบ่งการ
เก็บข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้อยู่อาศัย

- 1) ผู้อยู่อาศัยภายในบ้าน จำนวน 3 คน
ได้แก่ พ่อ แม่ และลูกสาว
- 2) ประกอบอาชีพค้าขายอาหาร โดยทำ
การประกอบอาหารภายในบ้าน และนำออก
จำหน่าย
- 3) ลูกสาวกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
ปีที่ 3
- 4) ลักษณะความเป็นอยู่และการใช้พื้นที่
ภายในบ้าน ที่มีการใช้พื้นที่ชั้น 1 เป็นหลักในการ
ประกอบอาหาร

1.5.2 ความต้องการของผู้อยู่อาศัย

- 1) ต้องการพื้นที่การใช้งานที่เป็นสัดส่วน คือ ชั้น 1 สำหรับการประกอบอาหาร และชั้น 2 สำหรับการพักผ่อน
- 2) ต้องการจัดพื้นที่ ชั้น 1 ให้มีพื้นที่มากที่สุดและสามารถเก็บวัสดุ อุปกรณ์ได้ในปริมาณมาก

1.5.3 ปัญหาการใช้งานของผู้อยู่อาศัย

- 1) พื้นที่ภายในครัวไม่เพียงพอในการประกอบอาหาร ทำให้ต้องพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมเพิ่มขึ้น
- 2) การเตรียมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ใช้พื้นที่โดยกว้าง ทำให้การสัญจรในเวลานั้นไม่สะดวก
- 3) การเตรียมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ตั้งไว้กับพื้นบ้าน ซึ่งอาจไม่ถูกสุขลักษณะ

1.6 หลักการสำคัญของกาออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

ในวิจัยนี้ (สำนักการโยธา, 2556)

- 1) มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์
- 2) ใช้งานสะดวก ปลอดภัย
- 3) การออกแบบที่ป้องกันความผิดพลาดได้
- 4) ช่วยผ่อนแรงได้
- 5) มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้งานได้

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2.1 เพื่อเป็นการร่วมกระบวนกรการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน

2.2 เพื่อทราบถึงสภาพแวดล้อมภายในบ้านพักอาศัย ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น และตอบสนองต่อการใช้งาน

2.3 เพื่อนำหลักแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) นำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

2.4 เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจอาหารในครัวเรือน

3. ผลการออกแบบ

ในการออกแบบพื้นที่ภายในได้ใช้หลักการสำคัญของการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ดังนี้

3.1 พื้นที่ภายในชั้นที่ 1

ออกแบบให้มีพื้นที่การใช้งานให้มีขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้งานได้ โดยออกแบบให้มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นพื้นที่สำหรับ การบรรจุภัณฑ์อาหาร และใช้เป็นโถงรับแขก ได้ทำการออกแบบให้พื้นที่นี้สามารถรองรับกิจกรรมทั้งสองได้ โดยออกแบบโต๊ะที่ใช้ในการเตรียมอาหารและการบรรจุภัณฑ์อาหาร เพื่อให้การประกอบอาหารมีสุขลักษณะที่ดี และสามารถพับเก็บได้เพื่อเพิ่มพื้นที่การใส่สอยในกิจกรรมอื่น ๆ ส่วนที่สอง คือ พื้นที่สำหรับการประกอบอาหาร โดยในส่วนนี้แบ่งออกเป็นให้พื้นที่ส่วนใหญ่สำหรับใช้ในการเก็บวัสดุอุปกรณ์การเตรียมอาหาร และประกอบอาหาร แต่เนื่องจากมีพื้นที่อย่างจำกัด ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบชุดครัวที่สามารถปรับขยายขนาดเพื่อรองรับกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น โดยการออกแบบโต๊ะที่ใช้ในการเตรียมอาหารที่สามารถพับเก็บได้เพื่อเพิ่มพื้นที่การใส่สอย โดยยึดหลักการใช้งานสะดวกและปลอดภัย

การเสนอแนะแนวทางการปรับพื้นที่ภายในบ้านเพื่อคุณภาพการประกอบธุรกิจในที่พักอาศัยขนาดเล็ก
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี
จิตรา มีทองคำ และ ดวงฤทัย ตีสุข

รูปที่ 1 แสดงแปลนชั้นที่ 1

รูปที่ 2 แสดงการออกแบบชุดครัวที่สามารถปรับขยายพื้นที่ในการใช้งานได้

รูปที่ 3 แสดงการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการเตรียม และบรรจุภัณฑ์อาหาร

รูปที่ 4 แสดงการออกแบบบันได ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นที่เก็บของได้

3.2 พื้นที่ภายในชั้นที่ 2

ออกแบบให้พื้นที่นี้เป็นส่วนสำหรับการพักผ่อนเท่านั้น โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันตามความต้องการของผู้อาศัย คือ

3.2.1 แบ่งพื้นที่เป็นห้องนอนสำหรับแม่และลูกสาว แต่เนื่องจากพื้นที่ภายในห้องจำกัด จึงออกแบบให้มีการเลือกใช้เตียงนอนที่เป็นเตียงเสริม สามารถสอดเก็บไว้ด้านใต้ได้ เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ ของลูกสาว

3.2.2 จัดสรรพื้นที่สำหรับนอนของพ่อในส่วนนี้ออกแบบให้เป็นเตียงนอนเดี่ยวสามารถรองรับการเก็บของได้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมภายในครอบครัวที่ทุกคนในบ้านสามารถใช้งานได้อย่างเสมอภาคกัน

รูปที่ 5 แสดงแปลนชั้นที่ 2

รูปที่ 6 แสดงการออกแบบเตียงนอนที่สามารถเก็บใต้เตียงได้

รูปที่ 7 แสดงการออกแบบเตียงนอนเดี่ยว ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นที่เก็บของได้

4. การอภิปรายและวิเคราะห์ผลการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาที่มุ่งเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการออกแบบของคนในชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตภายในบ้านของกลุ่มตัวอย่าง โดยนำหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาร่วมใช้ในการออกแบบนี้ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการเสนอแนะต่อคนในชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา จ.ชลบุรี ซึ่งผลการศึกษาวิจัยนี้ในข้างต้น ถือว่าประสบความสำเร็จในเรื่องการมีส่วนร่วมในการออกแบบของคนในชุมชนกับนักออกแบบ แต่ในอนาคตกลุ่มตัวอย่างจะนำไปปฏิบัติ หรือไม่นั้น ทางผู้วิจัย มีความคาดหวังเพียงเพื่อให้การวิจัยชิ้นนี้สามารถปลุกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มีการออกแบบที่สามารถช่วยให้การประกอบวิถีชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถประยุกต์สิ่งของที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้นอกจากผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ด้านพฤติกรรมการอยู่อาศัย และ นำแนวคิดในการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบพื้นที่ภายในบ้าน

ของคนในชุมชนวิจัยนี้ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ต่อคนในชุมชนให้รู้ถึงการออกแบบที่มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของบุคคลภายในบ้าน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยวิจัยนี้นำหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาใช้ปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้งานให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานได้อย่างลงตัวในด้านการจัดสรรพื้นที่การใช้งานระหว่างพื้นที่การประกอบธุรกิจ กับพื้นที่การพักผ่อน โดยใช้การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ให้มีการใช้งานที่สามารถยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกิจกรรมอื่นๆ ภายในครอบครัว และในการทำวิจัยนี้ได้มีการนำเสนอต่อบุคคลภายในชุมชนเพื่อประเมินความพึงพอใจ ซึ่งพบว่าผลที่ได้เป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้อยู่อาศัยภายในบ้าน และบุคคลที่มีความสนใจพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับวิจัยนี้

วิจัยนี้จึงได้บทสรุปว่า การนำหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาใช้ในการออกแบบการปรับพื้นที่ภายในบ้านเพื่อคุณภาพการประกอบธุรกิจในที่พักอาศัยขนาดเล็ก สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในชุมชนได้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

สำนักการโยธา. (2556). *สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคนในสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร

แนวความคิดและกระบวนการออกแบบเพื่อทุกคนที่สนองต่อความ
ต้องการเชิงพื้นที่ของผู้มีรายได้น้อยในโครงการบ้านมั่นคง
ชุมชนเขาน้อย พัทยา

An Implementation of Universal Design Principles and
Design Process that Response to Spatial Needs of Low-income
Residents: Baan MankongKhao-noi, Pattaya

ศิตลา กลิ่นรอด¹ และ อริสรา อารปรณแก้ว²
Sritara Klinrod¹ and Arisara Arpronkeaw²

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
E-mail: Sitaraklinrod@gmail.com¹ , aarpronkeaw@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนองานวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม ศึกษาพื้นที่ใช้สอยในบ้านของโครงการบ้านมั่นคงชุมชนเขาน้อย พัทยา ซึ่งบ้านพักอาศัยมีขนาดเล็กแต่มีความต้องการในการสร้างบ้านพักอาศัยที่มีจำนวนมากเพื่อให้ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน จึงทำให้การสร้างบ้านแต่ละหลังมีขนาดเล็กและเกิดปัญหาการใช้พื้นที่ภายในบ้านไม่เพียงพอต่อการใช้งานซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการพักอาศัยของบุคคลในบ้าน โดยผู้อาศัยมีความต้องการ จัดพื้นที่ส่วนกลางของบ้านบริเวณชั้น 1 ที่เหมาะสมสำหรับปรับใช้กับพื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่ส่วนรับแขก พื้นที่นั่งเล่น เก็บรถจักรยานยนต์และพื้นที่พักอาศัย โดยนำกรอบแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาใช้วิเคราะห์ มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจความต้องการของชุมชน ผ่านการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ถึงพฤติกรรมและความต้องการทั้งมิติเชิงกายภาพและเชิงสังคมของผู้อยู่อาศัยรายได้น้อย ซึ่งพบปัญหาเชิงพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในครอบครัวขนาดสี่คนในพื้นที่บ้านสองชั้น รวม 72 ตารางเมตร และช่วงเวลาการใช้พื้นที่ภายในบ้านแตกต่างกันตั้งแต่ 05.00 น. – 21.00 น. โดยการนำหลักการเรื่องความยืดหยุ่นในการใช้งาน การเผื่อขนาดพื้นที่ว่าง และการใช้สอยง่ายปลอดภัยสำหรับทุกคน มาผ่านกระบวนการออกแบบเสนอแนะแบบสามมิติให้ผู้อยู่อาศัยร่วมพิจารณานั้น ทำให้ช่วยลดข้อจำกัดเชิงพื้นที่และเพิ่มความสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกที่มีความต้องการแตกต่างกันในครัวเรือน จนกระทั่งได้รูปแบบการจัดวางที่ทุกคนสามารถใช้งานได้สะดวก

Abstract

The paper is based on the qualitative research project, within a participatory approach. It focuses on living spaces in the housing development program of CODI, Khao-noi Community,

Pattaya. So houses are small, but there is a need to build houses with a lot to meet the needs of the community. Each house is made smaller. And the problem of not enough space in the house to use, which affects the quality of a person living in the house. The Universal Design principles are adopted for analyzing spatial behavior and needs of the low-income residents. The field observation and focusgroup interviews reveal that three key principles of UD concept well responded to ranges of spatial needs of four residents who differently required space from 5am to 9 pm. within a small two story house with 72 square meters. By the principle of “Flexibility in its use”, “The provision of space” and “Safe and easy living for everyone.” Through a process of three-dimensional design suggestions for residents to consider it. Reduce spatial constraints and adds a good relationship with the members of different households. Until it forms a paste which anyone can use easily.

คำสำคัญ (Keywords): การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design), ความต้องการในครัวเรือน (Needs in the Household), ความยืดหยุ่นในการใช้งาน (Flexible in Use)

1. ที่มาและความสำคัญ

การออกแบบบ้านพักอาศัยภายในชุมชนเขาน้อย เมืองพัทยา เป็นโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ของ “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” (พอช.) ทั้งนี้ จากสภาพพื้นที่ในการสร้าง

การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal design) เป็นการออกแบบเพื่อให้ทุกคนสามารถใช้งานได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่วไป ผู้พิการ เด็กและคนชรา (ทิพวัลย์ ทองอาจ, 2553)

จากการสำรวจลงพื้นที่ และจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัย พบปัญหาเกี่ยวกับส่วนพักอาศัยไม่เพียงพอจึงทำให้พื้นที่นี้เกิดการทับซ้อนของกิจกรรมอื่น เช่น การนอน การรับประทานอาหาร การพักผ่อน และพื้นที่จอดรถจักรยานยนต์ นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ส่วนอื่นที่ต้องการปรับเปลี่ยนการจัดวางเฟอร์นิเจอร์เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งานเช่น ห้องครัว ห้องนอนลูก ส่วนเก็บของ และพื้นที่ทำงาน เก็บเอกสาร โดยที่ความต้องการ

ในครัวเรือน เป็นความต้องการพื้นฐานของผู้อยู่อาศัย ในการดำรงชีวิตประจำวันภายในที่อยู่อาศัยของแต่ละบุคคล (Digs Digs, 2008) เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการใช้งาน ที่ทำให้การใช้งานในพื้นที่ สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับคนที่เข้ามาใช้งาน (Digs Digs, 2009)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญจากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นโดยตั้งประเด็น 3 ประการในการเพื่อบูรณาการในรายวิชาการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) กล่าวคือ 1. มีความยืดหยุ่น และมีการปรับเปลี่ยนของพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลาการใช้งานในพื้นที่ ที่เกิดปัญหา 2. ใช้งานสะดวกและปลอดภัย 3. มีความเป็นไปได้ของการปรับเปลี่ยนโดยให้สัมพันธ์กับขนาดของพื้นที่การใช้งานจริง และเหมาะสมในการเข้าถึงในทุกกิจกรรมของทุกคนในบ้านพักอาศัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น (สำนักการโยธา, 2556)

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้วิจัยกับชุมชนบ้านมั่นคง เขาน้อย
- 2) เพื่อนำหลักแนวคิดการออกแบบเพื่อทุกคน นำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ที่มีอย่างจำกัดและสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในบ้านพักอาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านมั่นคง เขาน้อย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

1.3 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีการศึกษาจากการสำรวจบ้านพักอาศัยของชุมชนเขาน้อย เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความต้องการของผู้ใช้งาน รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชน โดยนำแนวทางการออกแบบ เพื่อทุกคน มาปรับใช้ในการออกแบบภายในบ้านพักอาศัย มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมเรื่องการออกแบบเพื่อทุกคน
- 2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม
- 3) สังเกต
- 4) สัมภาษณ์
- 5) สังเคราะห์ประเด็นปัญหาให้สอดคล้องกับการออกแบบเพื่อทุกคน
- 6) วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผล เพื่อออกแบบเสนอแนะ

1.4 กลุ่มตัวอย่าง

จากการลงพื้นที่สำรวจ ชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย เป็นจำนวน 1 หลัง ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยได้ทำการสำรวจภายในบ้านพัก ประกอบด้วยผู้อยู่อาศัยจำนวน 4 คน

1.5 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจากผู้ที่อยู่อาศัยโดยตรง โดยสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้วิจัย

1. ผู้อยู่อาศัยภายในบ้านมีสมาชิกทั้งหมด 4 คน คือ เจ้าของบ้าน ภรรยา ลูกสาวและ ลูกชาย
2. ประกอบอาชีพรับราชการทั้งสามมีและ ภรรยา มีอายุ 47 ปี และ 50 ปี ส่วนลูกชายและ ลูกสาว อยู่ในวัยเรียน มีอายุ 14 ปี และ 17 ปี

1.5.2 ความต้องการของผู้อยู่อาศัย

1. ผู้อยู่อาศัยมีความต้องการ พื้นที่ส่วนกลางของบ้านบริเวณชั้น 1 บริเวณส่วนหน้าบ้าน คือ เช่น พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่ส่วนรับแขก และพื้นที่ส่วนนั่งเล่น
2. ผู้อยู่อาศัยต้องการที่จะให้มีการใช้งานภายในพื้นที่ชั้น 1 บริเวณส่วนหน้าบ้าน ให้เป็นพื้นที่นอนและพื้นที่เก็บรถจักรยานยนต์
3. ผู้อยู่อาศัยต้องการต้องให้มีการใช้งานที่หลากหลายและใช้งานได้ในเวลาเดียวกัน โดยมีพื้นที่จำกัด แต่สามารถใช้งานได้สะดวกและเหมาะสมแก่ผู้ใช้งาน
4. ผู้อยู่อาศัยต้องการเพิ่มพื้นที่ทำครัวให้มีขนาดที่พอเหมาะในการใช้งานและประหยัดพื้นที่ให้มากที่สุด

1.6 หลักสำคัญของการออกแบบเพื่อทุกคนในการวิจัย

- 1) มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์
- 2) มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้ได้

- 3) ใช้งานสะดวกและปลอดภัย
- 4) มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน

2. ผลการออกแบบ

ในการออกแบบพื้นที่ภายในได้ใช้หลักการออกแบบเพื่อทุกคน ดังนี้

2.1 มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน (Flexible in Use)

มีการใช้พื้นที่ให้ปรับใช้ได้ในกิจกรรมที่หลากหลายหลายมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ออกแบบให้มีการแบ่งพื้นที่การใช้งานที่สามารถใช้งานร่วมกันในหลายๆ กิจกรรมได้ เช่น พื้นที่นอนของพ่อแม่ พื้นที่กินข้าว นั่งเล่น เก็บรถจักรยานยนต์ และพื้นที่เก็บของ

- 2) ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่สามารถประยุกต์การใช้งานได้ในหลายๆ กิจกรรมเช่น เฟอร์นิเจอร์สำหรับใส่เสื้อผ้าและที่นอนของพ่อ แม่ โดยออกแบบเตียงนอนที่สามารถเก็บส่วนที่นอนได้เตียงได้

2.2 มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้ได้ (Size and Space for Approach and Use)

เนื่องจากพื้นที่ส่วนที่เสนอแนะเป็นพื้นที่ด้านหน้า ชั้น 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเกิดกิจกรรมซ้อนทับกันและมีการเกิดขึ้นของกิจกรรมมากที่สุดจึงก่อให้เกิดปัญหา โดยมีแนวทางในการออกแบบดังนี้

- 1) ออกแบบให้พื้นที่ที่มีขนาดพื้นที่ๆเหมาะสมในการทำกิจกรรม ตามมาตรฐานขั้นต่ำ
- 2) ออกแบบพื้นที่ภายในให้มีขนาดและพื้นที่ในการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม ตามมาตรฐานขั้นต่ำ 40-45 ซม. โดยรวมระยะการใช้งานทั้งหมด คือ 1.2 ม. และควรมีพื้นที่จอดรถ

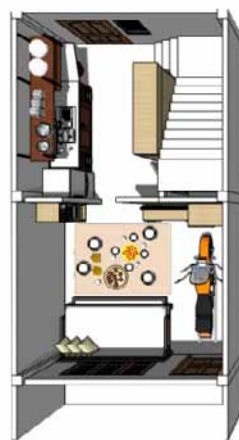
จักรยานยนต์ขั้นต่ำ คือ 1x1.2-1.5 ม. ในการใช้งานที่เหมาะสม

2.3 ใช้งานสะดวกและปลอดภัย (Simple and Intuitive Use)

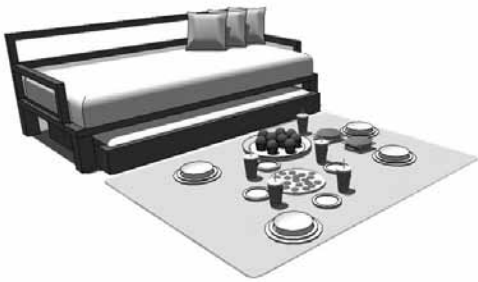
ใช้งานง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ใช้มีความรู้ระดับใดเนื่องจากมองถึงขนาดของผู้ใช้งานที่เหมาะสมกับวัยชราภาพ ซึ่งเน้นในส่วนของผู้ส่วนครัวโดยมีแนวทางในการออกแบบ ดังนี้

- 1) ออกแบบเพื่อการใช้ที่ตอบสนองการใช้งานในครัวที่มีพื้นที่จำกัด และเป็นครัวแบบเปิดเพื่ออำนวยความสะดวกของ และออกแบบชั้นวางของลอย 2 ระดับ เพื่ออำนวยความสะดวกของคนทุกเพศทุกวัย

- 2) ในการออกแบบเน้นเพื่อความปลอดภัยส่วนที่ใช้ไฟ (แก๊ส) ให้เป็นแบบระบบเปิดซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่ายและตั้งอยู่ใกล้ประตูหลังบ้าน เพื่อถ่ายเทอากาศ หรือเมื่อเกิดอัคคีภัยจะได้ระบายควันออกสู่ภายนอกบ้าน

รูปที่ 1 แสดงผังพื้นที่ชั้น 1 และผลการออกแบบทั้งหมด

รูปที่ 2 แสดงการออกแบบเตียงนอนที่สามารถเก็บส่วนที่นอนได้เตียงได้

รูปที่ 3 แสดงการออกแบบส่วนครัวที่มีพื้นที่เก็บของเหนือหัว 2 ระดับ

3. การอภิปรายและสรุปผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ มุ่งเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมในการออกแบบของคนในชุมชน และเพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาและช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในบ้านพักอาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนบ้านมั่นคง เขาน้อย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ตามความต้องการของผู้ใช้งาน โดยนำหลักการออกแบบเพื่อคนทุกคนมาร่วมใช้ใน

การออกแบบ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยเบื้องต้น พบว่าสามารถนำหลักการออกแบบเพื่อทุกคนมาใช้ได้กับทุกพื้นที่ในการใช้งาน อาทิเช่น พื้นที่นอน พื้นที่ส่วนรับแขก พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่ครัว เป็นต้น โดยยึดพื้นฐานเพื่อให้เหมาะสมในการออกแบบตามหลักการของการออกแบบเพื่อทุกคนโดยให้พื้นที่ดังกล่าวมีความยืดหยุ่นในการใช้งาน มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้ได้ อีกทั้งสามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและปลอดภัยแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งทางกลุ่มผู้วิจัยคาดหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำโครงการบ้านมั่นคง เขาน้อยให้เป็นชุมชนต้นแบบหรือนำไปปรับประยุกต์ใช้ในบ้านพักอาศัยที่มีพื้นที่จำกัด และสามารถเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการบูรณาการนำเอาการออกแบบเพื่อทุกคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ที่สนใจในการศึกษาข้อมูลดังกล่าวได้ไม่มากนักน้อย

4. ประโยชน์จากการวิจัย

- 1) เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ในการบูรณาการนำเอาการออกแบบเพื่อทุกคน นำมาใช้ ในการออกแบบบ้านมั่นคง เขาน้อย
- 2) สามารถเป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ที่มีอย่างจำกัดและช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในที่อยู่อาศัยของชุมชนเขาน้อย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น
- 3) สามารถนำโครงการบ้านมั่นคง เขาน้อย ให้เป็นชุมชนต้นแบบหรือนำไปปรับประยุกต์ใช้ในบ้านพักอาศัยที่มีพื้นที่อย่างจำกัด

รายการอ้างอิง

- สำนักการโยธา. (2556). *สิ่งอำนวยความสะดวก
เพื่อทุกคนในสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
การโยธา กรุงเทพมหานคร.
- ทิพวัลย์ ทองอาจ. (2553). การออกแบบเพื่อ
มวลชน Universal Design. สืบค้นจาก [http://
www.bu.ac.th/knowledgecenter/execu
tive_journal/july_sep_10/pdf/aw12.pdf](http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_10/pdf/aw12.pdf)
- Digs Digs. (2008). *Universal Design*. สืบค้นจาก
[http://www.thaimarketonline.net/2008/03/
universal-design.htm/](http://www.thaimarketonline.net/2008/03/universal-design.htm/)
- Digs Digs. (2009). *Clever Space Saving Ideas
for Small Room Layouts*. สืบค้นจาก [http://
www.digsdigs.com/clever-space-saving-
ideas-for-small-room-layouts/](http://www.digsdigs.com/clever-space-saving-ideas-for-small-room-layouts/)

การศึกษาการปรับใช้แนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน
ในโครงการที่พักอาศัยที่มีบ้าน ร้านค้าในชุมชนรายได้น้อย
ชุมชนเขาน้อย จ.ชลบุรี

A Study of Design for All in Home-based Enterprise of Low-income
Housing: A Case of Khao-noi Community, Chonburi Province

พรณีพร เมฆสิงห์¹ และ ภูริณัฐ นุชอุดม²
Karaneeporn Makesing¹ and Purinut Nuchudom²

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

E-mail: meowwadee@hotmail.com¹, joe_dekpee@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนองานวิจัยเชิงสำรวจกรณีศึกษาของบ้านพักอาศัยสำหรับการประกอบอาชีพขายของชำในชุมชนเขาน้อย จ.ชลบุรี กรณีศึกษาที่มีพื้นที่สองคูหาติดกันสองชั้น แบ่งเป็นร้านขายของชำหน้าบ้านบริเวณชั้นล่าง โดยผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการออกแบบแบบมีส่วนร่วมด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ งบประมาณในการก่อสร้าง การจัดการสภาพแวดล้อมภายในกรณีศึกษาให้ได้ใช้งานอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด และประการสำคัญคือ การจัดการอย่างไรเพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกัน ภายใต้กรอบแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ด้วยหลัก 7 ประการ เพื่อรองรับและตอบสนองของความต้องการของสมาชิกในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย และพบว่า ความต้องการที่หลากหลายทั้งของเด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ กระทบต่อลักษณะการใช้งานเชิงพื้นที่แตกต่างกัน เช่น ชั้นล่างที่ผู้สูงอายุสะดวกในการใช้เป็นประจำ ต้องถูกปรับให้เป็นพื้นที่ของสินค้า และความต้องการให้มีป้ายประเภทสินค้าที่เห็นได้ชัดขึ้นสำหรับลูกค้าสูงวัย เป็นต้น การออกแบบได้รับการพิจารณาจากสมาชิกในบ้านทุกคนก่อนสรุปข้อเสนอแนะ

Abstract

This paper is based on a survey research project in home-based enterprise of the low-income community at Khao-noi, Chonburi province. The case is an attached house with two stories. The owner converted the living space on the ground floor to be a convenience shop house. The information is analyzed under an umbrella of the seven principles of Universal Design concept. The survey reveals the residents' distinctive requirements—which range from children, adults with different jobs, and older residents—impact on the spatial needs. For instance, the ground floor which is often occupied by older resident clashed with the space for selling goods

as well as the need of bigger letter of product categories for older customers. All of design solution was revised by every member of the household. This process will lead to better living quality within limited budget.

คำสำคัญ (Keywords): การออกแบบเพื่อคนทุกคน (Universal Design), ตอบสนองความต้องการ (Meet demand), ความต้องการที่หลากหลาย (Diverse Needs), การใช้งานเชิงพื้นที่แตกต่างกัน (Use a Different Area)

1. ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันประชากรในเมืองใหญ่ส่วนมากมักจะประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยโดยขาดความมั่นคงในการครอบครองที่ดินที่เป็นของตนเอง ประกอบกับผู้ถือครองเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน” (พอช.) จึงได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้และได้ร่วมมือกับเมืองพัทยาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จนเกิดเป็น “โครงการหมู่บ้านมั่นคงขนาดเล็ก พัทยา” โดยมีคนในชุมชนเป็นหลัก โครงการนี้มิได้เป็นเพียงการสร้างที่อยู่อาศัยหรือการให้ครอบครองที่ดินเท่านั้น แต่เป็นโครงการที่สร้างความมั่นคงแก่ชุมชนทั้งทางด้านของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุนร่วมกันวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนภายใต้กระบวนการออกแบบแบบมีส่วนร่วม ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ งบประมาณในการก่อสร้างและความต้องการของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างในทุกเพศ ทุกวัย ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการจัดการสภาพแวดล้อมภายในกรณีศึกษาที่เป็นบ้านพักอาศัยที่ใช้ประกอบการร้านอาหารของชำให้ได้ใช้งานอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด และประการสำคัญคือการจัดการอย่างไรเพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ร่วมกัน ภายใต้กรอบแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสภาพแวดล้อมภายในของกรณีศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการใช้งานและความต้องการของผู้อยู่อาศัยในชุมชนขนาดเล็ก
- 2) เพื่อสร้างกระบวนการการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนขนาดเล็ก
- 3) เพื่อนำแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนมาปรับใช้กับบ้านร้านค้าที่มีรายได้น้อยได้อย่างเหมาะสม

1.2 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการศึกษจากการสำรวจในโครงการบ้านพักอาศัยในชุมชนขนาดเล็ก พัทยา เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้อยู่อาศัยที่มีบ้านเป็นร้านค้าในชุมชน จำนวน 1 หลังคาเรือน โดยได้นำเอาแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนมาปรับใช้เพื่อความเหมาะสมในการใช้เข้าใช้งานมีขั้นตอน ดังนี้

การศึกษาการปรับใช้แนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนในโครงการที่พักอาศัยที่มีบ้าน ร้านค้า ในชุมชนรายได้น้อย ชุมชนเขาน้อย จ.ชลบุรี
 ฆรณิพร เมฆสิงห์ นายภูริณัฐ และ ดร. อ้นธิการ สวัสดิ์ศรี

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจบ้าน ที่เป็นร้านค้า โดยการบันทึกภาพถ่าย และวัดขนาดพื้นที่ภายในบ้าน

2) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ถึงความต้องการเพื่อเป็นไปตามกระบวนการการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

3) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และปรับใช้กับบ้านที่ร้านค้าภายใต้แนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน

4) นำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ต่อเจ้าของบ้านและคนในชุมชนเขาน้อย พัทยา

รูปที่ 1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสถานที่จริง

รูปที่ 2 นำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ต่อเจ้าของบ้าน และคนในชุมชนเขาน้อย พัทยา

1.3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

จากการลงสำรวจพื้นที่ในชุมชนเขาน้อย จ.พัทยา ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจบ้านพักอาศัยที่มีความต้องการจะปรับบ้านเป็นร้านค้าภายในชุมชน จำนวน 1 หลังซึ่งมีจำนวนสมาชิกในบ้าน 3 คน สมาชิกภายในบ้านประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกชาย

1.4 ทบทวนวรรณกรรมแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

จากการลงสำรวจพื้นที่ภายในโครงการชุมชนบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยาซึ่งเป็นโครงการสำหรับผู้มีรายได้ได้น้อย หรือเป็นผู้ที่ขาดความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน พบว่า ภายในโครงการประกอบไปด้วยสมาชิกหลากหลายวัย ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ และยังขาดในเรื่องของการให้ความสำคัญในการจัดสรรพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยอย่างสูงสุด รวมถึงควรจัดสรรพื้นที่อย่างไรให้สามารถใช้งานในเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันตามความต้องการที่หลากหลายรวมถึงความปลอดภัยและความสะดวกสบายในการใช้งานทั้งปัจจุบันและควรคำนึงถึงอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการออกแบบเพื่อทุกคนมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะเพื่อปรับใช้กับกรณีที่มีบ้านเป็นร้านค้าดังนี้

1) มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์ (Equitable Use) ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเสมอภาค

2) มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน (Flexible in Use) มีการใช้พื้นที่ให้ปรับใช้ได้ในกิจกรรมที่หลากหลาย

3) ใช้งานสะดวกและปลอดภัย (Simple and Intuitive Use) ใช้งานง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ใช้มีความรู้ระดับใด

4) สื่อความหมายเป็นที่เข้าใจ (Perceptible Information) ควรมีสัญลักษณ์ที่สื่อให้คนพิการเข้าใจความหมายได้

5) การออกแบบที่ป้องกันการผิดพลาดได้ (Tolerance for Error) การออกแบบเพื่อลดอันตรายหรืออุบัติเหตุต่างๆ

6) ช่วยผ่อนแรงได้ (Low Physical Effort) การออกแบบให้สะดวกต่อการใช้งาน ไม่ต้องออกแรงมาก

7) มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึงและใช้ได้ (Size and Space for Approach and Use) มีขนาด และพื้นที่ใช้งานเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้

1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ สังเกต และถ่ายภาพบ้านพักอาศัยที่จะปรับเป็นร้านค้า เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2556 และนำเสนอผลงานจากการเก็บข้อมูลความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2556 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผังพฤติกรรมผังบริเวณ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเพื่อเก็บข้อมูลและความต้องการของผู้อยู่อาศัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้อยู่อาศัย

1) บ้านหลังนี้มีสมาชิกทั้งหมด 3 คน ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูกชาย

2) เดิมเคยประกอบอาชีพรับจ้างทั้งพ่อและแม่ อายุ 38 และ 37 ปี ลูกชายอยู่ในวัยเรียน อายุ 16 ปี อยากมีกิจการเป็นของตัวเองจึงคิดที่จะปรับบ้านเป็นร้านค้าในชุมชน

1.5.2 ความต้องการของผู้อยู่อาศัย

1) ผู้อยู่อาศัยต้องการปรับบ้านเป็นร้านค้า บริเวณชั้น 1 ของบ้านในส่วนบริเวณหน้าบ้าน ส่วนหลังบ้านต้องการใช้พื้นที่เป็นส่วนครัวและส่วนเก็บของของร้านค้า

2) ผู้อยู่อาศัยต้องการให้บ้านร้านค้ารองรับการใช้งานกับทุกเพศ ทุกวัย กับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

3) ผู้อยู่อาศัยต้องการจัดระเบียบร้านค้า ให้เป็นสัดส่วนอย่างเหมาะสมและเพื่อการเข้าใช้งานในพื้นที่ชั้น 1 บริเวณหน้าบ้านอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

2. วิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางการปรับพื้นที่

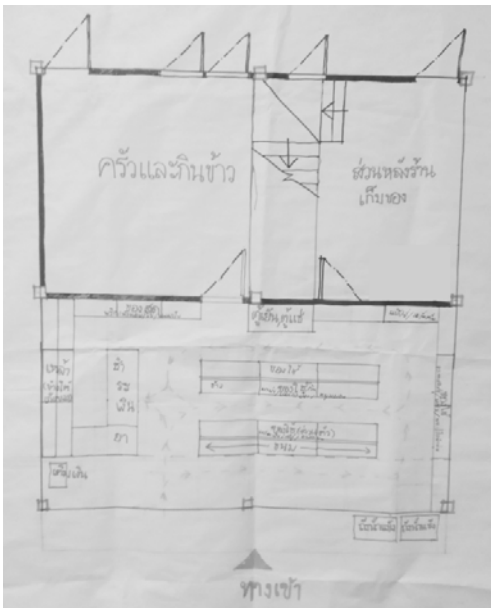
บ้านร้านค้าที่ทำการวิจัยมีลักษณะเป็นคูหาติดกันสองหลัง สมาชิกทั้งหมด 3 คนประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูกชายพื้นที่บริเวณชั้นล่างหน้าบ้านต้องการประกอบธุรกิจขายของชำ และหลังบ้านเป็นครัว บริเวณชั้นสองเป็นส่วนพักผ่อน ทางผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่ภายในรวมถึงสภาพแวดล้อมบริเวณชั้นล่างที่ใช่เปิดเป็นร้านขายของชำ พบว่า ประสบปัญหาด้านการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับการใช้งานและการเข้าถึงของคนในชุมชน บางส่วนยังไม่เป็นสัดส่วนตามความต้องการทั้งเจ้าของบ้านกับคนในชุมชนมากนัก จึงได้นำเอาหลักการออกแบบเพื่อทุกคนมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่พบ ดังนี้

1) จากการสังเกตพบปัญหาจากพฤติกรรมการใช้งานของผู้อยู่อาศัยและคนในชุมชนในเรื่องของการเข้าถึงภายในร้าน การเข้าใช้พื้นที่บริเวณหน้าบ้าน ชั้น 1 ซึ่งมีกิจกรรมหลายประเภทในบริเวณนี้ (เช่นของเข้าภายในร้าน ลูกค้าเข้าร้าน ผู้อยู่อาศัยเข้าสู่ภายในบ้าน) โดยมีการยกระดับพื้นบ้านกับถนนหน้าบ้าน

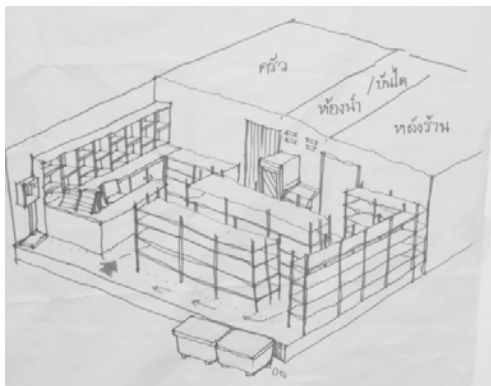
การศึกษาการปรับใช้แนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนในโครงการที่พักอาศัยที่มีบ้าน ร้านค้า ในชุมชนรายได้น้อย ชุมชนเขาน้อย จ.ชลบุรี
 ฆรณีพร เมฆสิงห์ นายภูริณัฐ และ ดร. อธิการ สวัสดิ์ศรี

2) การจัดองค์ประกอบภายในร้านค้า พบว่า ยังขาดความเหมาะสมในเรื่องของการจัดหมวดหมู่ทำให้ขาดความสะดวกในการบริการและการเลือกซื้อสินค้า

3) จากการสัมภาษณ์ พบว่า เจ้าของบ้านร้านค้าต้องการคนมาช่วยดูแลกิจการ เนื่องจากลูกชายไม่ได้อยู่บ้านตลอดเวลาต้องดูแลกิจการเพียงสองคน กังวลเรื่องสินค้าหายหรืออาจถูกลักขโมย

รูปที่ 3 เสนอแนวทางปรับพื้นที่ผังบริเวณชั้น 1

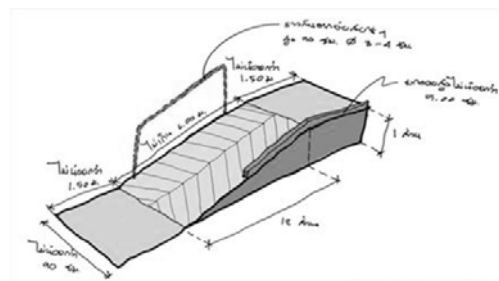
รูปที่ 4 เสนอแนวทางการจัดหมวดหมู่สินค้าภายในร้าน

3. ประยุกต์จากแนวคิดสู่แนวทางการแก้ปัญหา

จากแนวทางการออกแบบเพื่อทุกคน 7 ประการทางผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงการนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

3.1 มีความเท่าเทียมกันในการใช้ประโยชน์ (Equitable Use) ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเสมอภาค

โดยการสร้างทางลาดบริเวณหน้าร้าน เพราะพื้นที่บริเวณนี้มีกิจกรรมที่หลากหลาย การขนส่งสินค้า การเข้าสู่อาคารของคนในชุมชนและผู้อยู่อาศัยเอง โดยให้ความลาดชันไม่เกิน 1:12 กว้างไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร มีช่วงลาดเอียงไม่ควรเกิน 6.00 เมตร มีราวกันตกสูง 80-90 เซนติเมตร ที่จับสะดวกสบายไม่ติดขัด ด้านล่างของทางลาดจัดให้มีขอบสูง 5 เซนติเมตร เพื่อความปลอดภัย และลักษณะพื้นผิวที่ไม่ลื่น (อิฐภูเขาแก้วประเสริฐ, 2555)

รูปที่ 5 ลักษณะของทางลาด

3.2 ใช้งานสะดวกและปลอดภัย (Simple and Intuitive Use) ใช้งานง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ใช้มีความรู้ระดับใด

ควรมีการจัดหมวดหมู่ของสินค้าและป้ายแสดงราคาสินค้าเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และง่ายต่อการบริหารจัดการร้านค้า เพราะลดเวลาในการซักถามราคาสินค้า

รูปที่ 6 ลักษณะการจัดหมวดหมู่ของสินค้า

3.3 การออกแบบที่ป้องกันการผิดพลาดได้ (Tolerance for Error) การออกแบบเพื่อลดอันตรายหรืออุบัติเหตุต่างๆ

การใช้วัสดุปูพื้นทางเดินที่เรียบและไม่มีทางต่างระดับ เพื่อการเข้าถึงที่ง่ายและความปลอดภัยในการทำงานทั้งยังช่วยลดอุบัติเหตุ เช่น การลื่นล้ม หรือสะดุดหกล้มภายในร้าน อาจทำให้เกิดความเสียหายของสินค้าตามมาได้

รูปที่ 7 การใช้วัสดุปูพื้นทางเดินที่เรียบและไม่มีทางต่างระดับ

3.4 ช่วยผ่อนแรงได้ (Low Physical Effort) การออกแบบให้สะดวกต่อการใช้งาน ไม่ต้องออกแรงมาก

1) โดยการติดตั้งกระจเงา/กระจกนูน จะช่วยทุ่นแรงและสะดวกในการดูแลกิจการ ไม่ต้องใช้คนเยอะในการดูแลร้านและลดความวิตกกังวลเรื่องของสินค้าหายตามความต้องการของเจ้าของบ้านร้านค้า

รูปที่ 8 ลักษณะการติดตั้งกระจกนูน/กระจเงา

2) โดยการเปลี่ยนลูกบิดของประตูบ้าน เปลี่ยนจากแบบหมุนเป็นแบบก้านโยก เพื่อสะดวกและง่ายต่อการใช้งานและเพื่อผ่อนแรงในการใช้งาน โดยคำนึงถึงขนาดตมเมื่อพ่อและแม่มีอายุเพิ่มมากขึ้นลดแรงในการใช้ลูกบิด

รูปที่ 9 ลักษณะของลูกบิดประตูแบบก้านโยก

การศึกษาการปรับใช้แนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคนในโครงการที่พักอาศัยที่มีบ้าน ร้านค้า ในชุมชนรายได้น้อย ชุมชนเขาน้อย จ.ชลบุรี
 ฆรณิพร เมฆสิงห์ นายภูริณัฐ และ ดร. อรรณิการ สวัสดิ์ศรี

3.5 มีพื้นที่และขนาดที่เหมาะสมในการเข้าถึง และเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ (Size and Space for Approach and Use)

การปรับเปลี่ยนเคาน์เตอร์ชำระสินค้ามีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมตามมาตรฐาน คือสูงไม่น้อยกว่า 75 ซม. และสามารถใช้งานได้จริงเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยตั้งแต่ ผู้ใหญ่ รวมถึงผู้สูงวัยและคนพิการ

รูปที่ 10 ลักษณะของเคาน์เตอร์ที่มีความเหมาะสมในการใช้งาน

4. สรุปผล

การวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นในกระบวนการการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนเขาน้อยพัทยา เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับบ้านให้เป็นร้านค้าตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย โดยยึดหลักการออกแบบเพื่อทุกคนมาเป็นกรอบในการเสนอแนะการปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นและการคำนึงถึงอนาคตของทุกเพศ ทุกวัย ในชุมชน พบว่า หลักการออกแบบเพื่อทุกคนนี้สามารถนำมาใช้ได้กับทุกด้าน ทุกๆ ความต้องการ เช่น ทางลาดเพื่ออำนวยความสะดวกบริเวณด้านหน้าร้าน การจัดหมวดหมู่สินค้า การใช้ป้ายเพื่อบอกราคาสินค้า เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยให้สามารถใช้งานได้

สะดวกและปลอดภัย ทางผู้วิจัยได้คาดหวังว่างานวิจัยนี้จะสามารถนำไปเป็นต้นแบบหรือสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับกรณีที่มีบ้านเป็นร้านค้า ในชุมชนที่มีรายได้น้อย หรือมีต้นทุนที่จำกัดได้

5. ประโยชน์จากการวิจัย

- 1) ได้ทราบถึงพฤติกรรมกรรมการใช้งานกับพื้นที่ที่ใช้ประกอบกรว่ามีความสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนอย่างไร
- 2) มีการเสนอแนะออกแบบสภาพแวดล้อมภายในกรณีศึกษาให้สัมพันธ์กับเกณฑ์การออกแบบเพื่อทุกคน
- 3) ได้บูรณาการใช้ความรู้ความเข้าใจจากบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานภาคสนาม รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง
- 4) นำโครงการบ้านมั่นคงเขาน้อย พัทยา ไปเป็นต้นแบบหรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับกรณีใกล้เคียงกัน

รายการอ้างอิง

- มณูญ มรรคผล. (2555). *บ้านมั่นคงเขาน้อยพัทยา เดินหน้าโครงการคาดสั้นปีเข้าอยู่*. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.pattaya.dailynews.com>.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *คู่มือการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ และคนทุกวัย*. กรุงเทพมหานคร.
- อิษฎา แก้วประเสริฐ. (2555). *อาคารใจดี สู้บ้านใจดี เพื่อครอบครัววิถี*. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.scgexperience.co.th>
- Molly Follette Story. (2001). Chapter 10: Principles of Universal Design., Universal Design Handbook. USA:McGraw-Hall.

